

Қытай императоры Цинь
Шихуандидің терракота әскері
China's First Emperor and His
Terracotta Warriors
Терракотовая армия императора
Цинь Шихуанди из Китая

陕西省文物局 秦始皇帝陵博物院 编

Шэньси провинциясының Мәдени ескерткіштер басқармасы
мен Император Цинь Шихуанди кесенесі музейімен құрылған

Produced by Shaanxi Provincial Cultural Relics Bureau and
Emperor Qin Shihuang's Mausoleum Site Museum

Составлен Управлением культурных памятников провинции
Шэньси и Музеем мавзолея императора Цинь Шихуанди

西北大学出版社
Батыс-солтүстік университетінің баспаханасы
Northwest University Press
Издательство северо-западного университета

中国秦始皇兵马俑文物展

編輯委员会 / Редакция аяқасының комитеті / Editorial Committee / Комитет редакционной коллегии

主任委员

Комитет төрағасы
Chairman of Committee
Председатель комитета

赵荣

撰稿

Каталогты құрастырушы
Copywriting
Составитель каталога

叶晔

副主任委员

Комитет төрағасының орынбасарлары
Vice Chairmen of Committee
Заместители председателя комитета

罗文利 周魁英 钱继奎

审稿

Бекітуші тұлға
Reviewers
Утверждающие лица

董理 邵文斌

委员 (按姓氏笔画排序)

Комитет мүшелері
Committee Members
Члены комитета

于平陵 王金青 刘永宁 齐高泉 李斌 张彤 张建武
呼林贵 侯宁彬 贾强强 蔡理华 薛锐生 戴岗

图片

Суреткөтүсіруші
Photographer
Фото

赵震

主编

Бас редактор
Chief Editor
Главный редактор

赵荣

项目助理和翻译

Жоба көмекшілері және аудармашылар
Project Assistants and Translators
Помощники проекта и переводчики

李西兴 王春燕 (英语)
田丽娜 丁希丽 (俄语)
Жармухаметова Жанара Арсулановна (俄语)
Флёрко Лилия (俄语)
Мургаза Карлыгаш Батырхановна (哈语)

副主编

Редактор орынбасарлары
Associate Editors
Заместители редактора

罗文利 侯宁彬

校对

Корректорлар
Proofreaders
Корректоры

编辑办公室主任

Редакция комитетінің басшысы
Editorial Office Director
Начальник комитета редакции

郭向东

邵文斌 叶晔 王锐 张宁(中文)
李西兴 王春燕 (英语)
田丽娜 丁希丽 (俄语)
Жармухаметова Жанара Арсулановна (俄语)
Флёрко Лилия (俄语)
Мургаза Карлыгаш Батырхановна (哈语)

展览的组织与实施

Көрменің ұйымдастырылуы және орындалуы

Organizing of the Exhibition

Организация и выполнение выставки

主办单位 / Ұйымдастырушылар / Hosted by / Организаторы:

陕西省文物局

Шэньси провинциясының Мәдени ескерткіштер басқармасы

Shaanxi Provincial Cultural Relics Bureau

Управление культурных памятников провинции Шэньси

哈萨克斯坦国家博物馆

Қазақстан Республикасы Ұлттық музейі

National Museum of the Republic of Kazakhstan

Национальный музей Республики Казахстан

承办单位 / Орындаушы ұйымдар / Co-organized by / Исполнительные организации:

秦始皇帝陵博物院

Император Цинь Шихуанди кесенесі музейі

Emperor Qin Shihuang's Mausoleum Site Museum

Музей мавзолея императора Цинь Шихуанди

陕西历史博物馆(陕西省文物交流中心)

Шэньси тарихи музейі (Шэньси провинциясының мәдени ескерткіштермен алмасу орталығы)

Shaanxi History Museum (Shaanxi Cultural Heritage Promotion Center)

Исторический музей провинции Шэньси

(Центр по обмену культурных памятников провинции Шэньси)

支持单位 / Қолдау көрсетуші ұйымдар / Supported by / Поддерживающие организации:

中国国家文物局

Қытай мемлекеттік мәдени ескерткіштер басқармасы

State Administration of Cultural Heritage of People's Republic of China

Китайское национальное управление культурных памятников

哈萨克斯坦文化体育部

Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігі

Culture and Sport of the Republic of Kazakhstan

Министерство культуры и спорта Республики Казахстан

中国驻哈萨克斯坦共和国大使馆

Қазақстан Республикасындағы Қытай Елшілігі

Embassy of the People's Republic of China in the Republic of Kazakhstan

Посольство Китайской Народной Республики в Республике Казахстан

策展人:

Көрме кураторлары:

Curator:

Куратор выставки:

赵 荣 Таймагамбетов Жакен Кожаметович

项目总监:

Бас инспекторлар:

Project Directors:

Генеральный инспектор:

罗文利 侯宁彬 Сағубалдин Абай Каримтаевич

项目协调:

Жоба үйлестірушілері:

Project coordinators:

Координатор проекта:

贾 强 强 跃 毕 胜 文 军 张 正

Адильбекова Тогжан Тимиргалиевна

内容设计:

Көрме мазмұнының дизайнері:

Content Design:

Дизайнер содержания выставки:

叶 晔

形式设计:

Көрменің құрылым дизайнерлері:

Form Design:

Дизайнер формы выставки:

马晋川 郭沛琿 Махамбетов Марат Кенжетаевич

审 稿:

Бекітуші тұлғалар:

Reviewers:

Утверждающее лицо:

董 理 郭向东 邵文斌

照 片:

Суретке түсіруші:

Photographer:

Фото:

赵 震

项目助理和翻译:

Помощник проекта и переводчик:

Project Assistants and Translators:

Жоба көмекшілері:

李西兴 王春燕 (英语)

田丽娜 丁希丽 (俄语)

Жармухаметова Жанара Арсулановна (俄语)

Флёрко Лилия (俄语)

Мургаза Карлыгаш Батырхановна (哈语)

展品管理:

Экспонаттарды сақтаушылар:

Exhibits Management:

Хранитель экспонатов:

马生涛 郑 宁 常 磊 党焕英 杨晓芳

刘红娟 贺达忻 李 库 宋 镇

Бекталиева Рыскуль Искендеровна

Садыкова Улжан Турсыновна

Акпасова Батеш Рахметжановна

展览制作:

Көрмені дайындаушы:

Exhibition Production:

Изготовитель выставки:

Бурабаева Гультжан Сарсеновна

序

两千多年前的中国秦汉时期，自都城长安西行，越过天山山脉和帕米尔高原，就能到达现今的中亚地区。这里地处联结四方古代文明的中心地带，从远古时代起，就显现出其作为多种文明汇聚和熔铸之地的迹象。

东方的黄河和长江两大水系所孕育的华夏文明，自远古时代就与中亚地区发生了联系。早在漫长的没有文字记载的历史阶段，两个区域内的人类进化和发展就存在着相互交流的情况，这在今天的考古发现中还能寻找到踪迹。南西伯利亚地区的考古学研究表明，从旧石器时代起，中国北方与中亚北部地区就有了文化上的影响和联系。

在中国的商周之际，中亚的农耕地区开始使用铁质的镰刀等工具，还出现了灌溉用的渠道。与此同时，在中亚北部广阔的欧亚草原地区散居着许多游牧部落，他们开始往来于亚欧间的各定居民族之间，在东西方早期的经济，文化交流中扮演着重要的角色，他们还创造了丰富、生动的动物造型艺术。

先秦时期是中国与中亚地区友好交流的滥觞期。现存先秦古籍中有两部书，最集中地体现了那个时代中原对中亚地理的探索，以及它们交流往来的情况。《山海经》中多处记载了先秦时人们对现今中亚地区山川地理的认识；《穆天子传》则生动地描绘出一幅先秦时期黄河流域与中国西北地区及中亚之间，在政治上友好交往、在物质上互通有无的生动场景。

至迟到公元前4世纪，流光溢彩的中国丝绸传到了西方，成为当时西方达官贵人不惜重金追逐的奢侈品。汉代张骞通西域之后，中国的丝绸开始大量地出现在西方的市场，“丝绸之路”从此举世闻名。丝绸被普遍认为是东西方交流中最早的媒介，是“丝绸之路”上传递的最古老的商品。

同一时期，中亚北部地区成为游牧民族活动的舞台。在漫长的历史中，游牧民族在这里开拓出了最早沟通东西方文明的通道——“草原之路”。由此，中亚的良马被带到中原，优秀的骑术被引入中原，“动物风格”艺术也对中原的造型艺术产生了一定的影响。

文明因交流而多彩，文明因互鉴而丰富。2017年6月至9月，能源领域专项世界博览会将在哈萨克斯坦阿斯塔纳举办，由陕西省文物局主办，秦始皇帝陵博物院、陕西历史博物馆（陕西省文物交流中心）承办的“烈烈秦风——中国秦始皇兵马俑文物展”，作为一项重要的文化交流项目将在此展出。作为中国秦代最重要的文物之一的兵马俑，将首次走进中亚，呈现在哈萨克斯坦共和国首都阿斯塔纳，映照出历史上“一带一路”沿线的文明光辉。配合展览，我们把这些珍贵的文物和辉煌的文明录于图册，作为哈中友谊的见证、文化交流与文明互鉴的写照，也是向“一带一路”战略构想的倾心献礼！

中国陕西省文物局局长

赵荣博士

Алғысөз

Екі мыңнан артық жыл бұрын Цинь және Хань династиялары кезінде, Чанъань астанасынан батысқа қарай Тянь-Шань таулары және Памир шыңы арқылы бүгінгі Орталық Азияға жетуге болатын. Бұл аймақ ежелгі өркениеттердің түйіскен жері. Ежелгі ғасырлардан-ақ бұл аймақ әртүрлі өркениеттердің түйіскен және біріккен орны саналатын. Хуанхэ және Чанцзян өзендерінің шығысында ежелгі дәуірлердің өзінде Орталық Азия мемлекеттерімен байланыс орнатқан қытай өркениеті пайда болды (Хуася). Тарих бойынша жазбаша деректер болмаған ежелгі тарихи кезеңде, адамзат дамуы және эволюциясы барысында, екі аймақ арасында өзара алмасу үрдістері жүрді. Сол сияқты заманауи археологиялық жұмыстар барысында өзара байланыс іздерін кездестіруге болады. Оңтүстік Сібірде жүргізілген археологиялық зерттеулер, Қытайдың солтүстігі мен Орталық Азияның солтүстік бөлігі арасында палеолит кезеңінен бастап мәдени байланыстар мен ықпалдардың болғанын көрсетеді.

Қытайдың Шан және Чжоу династиялары кезінде Орталық Азияның ауылшаруашылығымен айналысатын аймақтарында темір орақтар мен басқа да құрал-саймандар қолданылды, сол сияқты суландыру каналдары пайда болды. Сонымен қатар Орталық Азияның солтүстік бөлігіндегі кең-байтақ даланы көптеген көшпенді тайпалар мекендеді. Олар Шығыс пен Батыс арасындағы экономикалық және мәдени алмасулардың ерте басталуында маңызды рөл атқарған Азия мен Еуропаның әртүрлі отырықшы халықтарымен байланыс орнатты. Әрі десе, олар ерекше бай және әсерлі бейнелеу өнері «аң стилін» жасады.

Цинге дейінгі дәуір Қытай және Орталық Азия арасындағы ынтымақтастық байланыстың басталған дәуірі саналады. Қолда бар цинге дейінгі екі кітап Орталық Азияның географиялық зерттелу жағдайын және солтүстік Қытайдың Орталық аудандарымен жасаған алмасуларын толық көрсетеді. Ежелгі қытайдың «Таулар мен теңіздер кітабы» трактатында цинге дейінгі адамдардың географиялық білімдері, сол сияқты олардың Орталық Азия тауларының географиясы туралы білімдері баяндалады. «Аспан ұлы Му туралы аңыз» кітабында цинге дейінгі дәуірдегі Хуанхэ өзенінің алабы мен Қытайдың солтүстік батысы және Орталық Азия территориялары арасындағы саяси ынтымақтастық байланыстар және тауар алмасу тамаша суреттелген.

Ж.с.д. IV ғасыр аяқталмай, Батысқа сән-салтанаттың белгісіне айналған әсем қытай жібектері жетті, ол үшін батыстың төрелері көп ақша төлейтін болған. Чжан Цянь батыс өлкеге саяхат жасағаннан кейін (Сиюй) қытай жібегі батыс базарына көптеп жеткізілетін болды, содан Жібек жолының күллі әлемге даңқы жайылды. Жібек Шығыс пен Батыс арасындағы ең алғашқы тауар алмасу заты ретінде қаралды, сол сияқты Ұлы Жібек жолы бойында ең көп таралған ежелгі зат саналады.

Сол кезеңде Орталық Азияның солтүстік бөлігі көшпенді халықтар тарихының сахнасы саналды. Көшпенді халықтардың бай тарихынан, олардың осы жерде шығыс пен батыс өркениеттерін байланыстыратын ең алғашқы «Дала жолын» ашқаны белгілі. Осы жолмен Қытайдың солтүстігіндегі Орталық аудандарға Орталық Азиядан жылқылар әкелінді. Бұл Қытайдың солтүстігіндегі Орталық аудандарға атқа мінудің тамаша дағдыларын ендіруге ықпал етті. Скиф өнеріндегі аң стилі де Қытайдың бейнелеу өнеріне белгілі бір деңгейде әсер етті.

Өзара диалог, алмасу және ынтымақтастық арқасында өркениет әсерлі, жан-жақты, материалды және рухани тұрғыдан бай бола береді. 2017 жылғы маусым мен қыркүйек арасында Астана қаласында қуаттың баламалы көздеріне арналған «Болашақ энергиясы» деп аталатын Халықаралық «ЭКСПО-2017» көрмесі өтеді. Шэньси провинциясы Мәдени ескерткіштер басқармасы ұйымдастырған және император Цинь Шихуанди кесенесі музейі мен Шэньси тарихи музейі (Шэньси провинциясының мәдени ескерткіштермен алмасу орталығы) дайындаған «Қытай императоры Цинь Шихуандидің терракота әскері» көрмесі ЭКСПО-2017 шеңберіндегі ең маңызды мәдени алмасу жобаларының бірі болмақ. «Бір белдеу, бір жол» бастамашылығы аясында жауынгерлер мен аттардың терракота мүсіндері сынды Қытайдың Цинь династиясының атақты мәдени ескерткіші маңызды жобаға айналып, Орталық Азияға әкелініп Қазақстан Республикасының елордасы Астана қаласында бірінші рет қойылады. Біз Қытай мен Қазақстан арасындағы халықтар достығының, мәдени алмасудың және ынтымақтастықтың дәлелі ғана емес, «Бір белдеу, бір жолдың» стратегиялық тұжырымдамасын жүзеге асыру барысындағы сыйлық та болатын осы баға жетпес құнды мәдени жәдігерлерді және ежелгі қытайдың керемет өркениетін көрмеде және каталогта таныстырамыз.

Preface

Two thousand years ago in the Qin and Han dynasties, from Chang'an, the capital, people going west, across the Tianshan Mountains and Pamirs, could arrive in the present Central Asia, which was the region connecting the ancient civilization centers from the four directions, and so since ancient times, it has been shown as the sign gathering and exchanging different cultures.

In the East the two great waters of the Yellow River and the Yangtze River gave birth to ancient Chinese civilization that had been in contact with Central Asia since ancient times. As early in the long historical stage without written records, there were cultural exchanges in the process of human development and evolution between the two areas, which can be found in the archaeological discoveries today. The archaeological studies in the South of Siberia show that there were cultural influences and links between the north of China and the north of Central Asia from the Paleolithic Age.

At the occasion between the Shang and Zhou dynasties of China, the farming areas of Central Asia started to use iron tools such as sickles, and the channels for irrigation appeared. At the same time, there were many nomadic tribes scattering in the vast Eurasian steppe of the north of Asia. They began to move about between various Eurasian settled peoples, played an important role in the early East-West exchanges of economy and culture, and also created a rich and vivid art of animal modelling.

The pre-Qin era is the beginning of friendly communication between China and Central Asia. The two of extant ancient books from the pre-Qin period mostly concentrate on reflecting the explorations of the Central Asian geography by people in the Central Plains of China and the exchange of visits between China and Central Asia in that times. One is *Shan Hai Jing*, Book of Mountains and Rivers, in which there are many geographical records on the mountains and rivers of Central Asia by people in the pre-Qin times. The other is *MuTianzi Zhuan*, the Biography of Mu King of Zhou, in which it depicts the vivid scenes of political friendly communications and commercial exchanges between the Yellow River valley and Northwest China to Central Asia in the pre-Qin era.

Until at latest the 4th century BCE, the delicate-splendid Chinese silk was traded to the West, and becoming the luxury goods for the Western dignitaries rush to purchase at all costs. Since Zhang Qian's mission to the Western Region in the Han Dynasty, Chinese silk began to trade in large quantities to the Western markets, and the "Silk Road" became world-famous. The Chinese silk is generally recognized as the earliest medium in the East-West communication, and the oldest commodity on the "Silk Road".

At the same time, the northern region of Central Asia was the stage of nomadic activities. In the long history, the nomadic people opened up the Grassland Road, the earliest communicating channel between the East and West civilizations. Many horses of fine breed were brought as well as the excellent horsemanship was introduced from Central Asia to the Central Plains of China, the animal-style art also had a certain influence on the plastic arts in the Central Plains.

Culture is various and rich because of communication and exchange. From June to September in 2017, the special World Expo in the energy field will be held in Astana. The exhibition, China's First Emperor and His Terracotta Warriors, is sponsored by Shaanxi Provincial Cultural Relics Bureau, and undertaken by Emperor Qin Shihuang's Mausoleum Site Museum and Shaanxi History Museum (Shaanxi Cultural Heritage Promotion Center), as an important cultural exchange project on display here. One of the most important cultural relics from the Qin Dynasty of China—the Terracotta Army is for the first time to be displayed in Central Asia, and presented in Astana, capital of the Republic of Kazakhstan, reflecting the historical civilization glory along the Belt and Road. To coordinate with the exhibition, we publish this antique catalog to record these precious cultural relics with the shown brilliant civilization, as a witness to the friendship between Kazakhstan and China, as a portrayal of cultural exchange and civilizations to use for reference each other, and also as a whole hearted gift to the strategic concept of the Belt and Road!

Director of Shaanxi Provincial Cultural Relics Bureau, China

Dr. Zhao Rong

Предисловие

Во времена династий Цинь и Хань 2 000 с лишним лет назад, от столицы Чанъань на запад через горы Тянь-шань и Памирское нагорье можно было добраться до Центральной Азии нынешнего дня. Этот регион является местом соединения древних центров цивилизаций. Из глубины веков этот регион является местом соединения и слияния разнообразных цивилизаций.

На востоке реки Хуанхэ и реки Чанцзян произошло зарождение китайской цивилизации (Хуася), которая из глубины веков установила контакты с государствами Центральной Азии. Ещё в давний исторический период, когда не имелись письменные источники по истории, в процессе человеческого развития и эволюции существовал взаимный обмен между двумя регионами. Также можно обнаружить следы взаимных контактов в современных археологических открытиях. Археологические исследования в Южной Сибири показывают, что с периода палеолита север Китая и северная часть Центральной Азии имели культурные связи и влияние.

В период китайских династий Шан и Чжоу в сельскохозяйственном регионе Центральной Азии использовались железные серпы и другие инструменты, а также появились ирригационные каналы. В то же время обширные территории северной части Центральной Азии населяли многочисленные кочевые племена. Они установили контакты с различными оседлыми народами Азии и Европы, что сыграло важную роль в раннем экономическом и культурном обмене между Востоком и Западом, к тому же они создали особое изобразительное искусство – богатый и красочный «звериный стиль».

Доцинская эпоха является периодом начала дружественных контактов между Китаем и Центральной Азией. Две из существующих доцинских книг наиболее полно отразили состояние географического исследования Центральной Азии и обмена того времени, сделанным Центральным районом севера Китая. В древнекитайском трактате «Книга гор и морей» описываются географические познания доцинских людей, их знания о географии гор Центральной Азии. «Предание о сыне Неба Му» красочно описывает живую картину дружественных политических контактов и обмена товарами в доцинскую эпоху на территории между бассейном реки Хуанхэ, северо-западом Китая и Центральной Азией.

Не позже IV века до н.э. на Запад проник красочный китайский шелк и стал предметом роскоши, за который западные сановники отдавали немалые деньги. После путешествия Чжан Цяня в Западный край (Сиюй) китайский шелк начал появляться в большом количестве на западном рынке, и Шелковый путь прославился во всём мире. Шелк, как правило, рассматривается как самый ранний посредник обмена товарами между Востоком и Западом, а также является старейшим товаром, распространённым на Великом Шелковом пути.

В тот же период северная часть Центральной Азии была сценой истории кочевых народов. Из богатейшей истории кочевых народов известно, что они открыли здесь самую раннюю дорогу соединения восточной и западной цивилизации – «Степной путь», по которому в Центральный район севера Китая привозили лошадей из Центральной Азии, которые способствовали введению в Центральный район севера Китая отличных навыков верховой езды. Звериный стиль скифского искусства также оказал определенное влияние на изобразительное искусство Центрального района севера Китая.

Благодаря взаимному диалогу, обмену и сотрудничеству цивилизация становится красочной, разнообразной, материально и духовно богатой. С июня по сентябрь 2017 года в городе Астане пройдет Международная выставка «ЭКСПО-2017», тема которой «Энергия будущего» посвящена альтернативным источникам энергии. Выставка «Терракотовая армия императора Цинь Шихуанди из Китая», организованная Управлением культурных памятников провинции Шэньси и подготовленная Музеем мавзолея императора Цинь Шихуанди и Историческим музеем провинции Шэньси (Центром по обмену культурных памятников), станет одним из важных проектов культурного обмена в рамках ЭКСПО-2017. Знаменитый культурный памятник династии Цинь Китая – терракотовые статуи воинов и лошадей будут привезены в Центральную Азию и впервые представлены в столице Республики Казахстан – Астане, став важным проектом в рамках инициативы «Один пояс и один путь». Мы представили эти драгоценные культурные памятники и блестящую древнекитайскую цивилизацию на выставке и в каталоге, которые стали не только свидетелями дружбы народов, культурного обмена и сотрудничества между Китаем и Казахстаном, но и подарком в рамках реализации стратегической концепции «Один пояс и один путь»!

Директор Управления культурных памятников провинции Шэньси Китая Доктор

Чжао Жун

致辞 一

亲爱的朋友们：

“烈烈秦风——中国秦始皇兵马俑文物展”在“2017年阿斯塔纳世界博览会”框架下，首次在哈萨克斯坦共和国举办。

本次文物展览的目的是认识和了解世界艺术珍品——秦始皇兵马俑。

自兵马俑对世人开放参观之日起，全世界的政治学家、历史学家等重要人物都对其进行了参观。今天，哈萨克斯坦的人民和远道而来的客人们，有了这样一个非常宝贵的机会来参观兵马俑。

本次展览向我们展示了50多件文物精品，其中包括陶俑、兵器、瓦当、生活器皿和金银饰品等。

兵马俑，是在西安城附近秦始皇帝陵墓出土的约8000件原大的陶俑和车马。每一件陶俑都是一件艺术作品，是当时的人们使用各种方法和工具手工制作而成的。所有的陶俑不仅形态各异，而且等级不同。这里我们会看到各种士兵、将军和战车等。

兵马俑是由秦始皇专门下令制成的，被联合国教科文组织列入《世界遗产名录》，并被誉为“世界第八大奇迹”。

哈萨克斯坦文化体育部部长
阿雷斯塔别科·穆罕梅基乌里

Директордың сөзі 1

Қымбатты достар!

Қазақстанда тұңғыш рет Халықаралық мамандандырылған «Астана ЭКСПО-2017» көрмесі ауқымында Ұлттық музейде «Қытай императоры Цинь Шихуандидің терракот армиясы» көрмесі өтеді.

Көрме әлемдік өнердің жауһары — император Цинь Шихуанди армиясының терракот жауынгерлерімен танысу мақсатында өткізілуде.

Терракот армиясы ашылған сәттен бері оны бүкіл әлемнің саяси, тарихи, қоғам қайраткерлері және белгілі адамдары тамашалады және барлығы да осынау өнер шығармасына таңдай қақты. Енді мұндай бірегей мүмкіндік Қазақстанның тұрғындары мен қонақтарында да пайда болды.

Көрмеге 50-ге жуық археологиялық заттар: жауынгерлердің қыш мүсіндері, қару заттары, жабын, ыдыс, алтын және күміс әшекейлер қойылады.

Терракот армиясы — бұл Сиань қаласының қасындағы император Цинь Шихуанди кесенесі маңынан табылған қытай жауынгерлері мен олардың аттарының 8 000 толық көлеміндегі қыш мүсіндері.

Әрбір фигура өнер шығармасы, олар әртүрлі техника мен аспаптар пайдаланылып, қолдан жасалған. Барлық жауынгерлер бір-бірінен өзгешелігімен қатар шені бойынша да бөлінген. Мұнда қатардағы сарбаздар, командирлер және жауынгерлік ат арбалары бар.

Император Цинь Шихуандидің терракот жауынгерлері оның арнайы бұйрығымен жыл санауымызға дейінгі 210-209 жылдарда жасалған. Ескерткіш ЮНЕСКО-ның Бүкіләлемдік мұрасы тізіміне енгізілді, сондай-ақ әлемнің сегізінші кереметі деп танылды.

Қазақстан Республикасының Мәдениет және спорт министрі

А. Мұхамедиұлы

Message 1

Dear friends,

“China’s First Emperor and His Terracotta Warriors”, in the framework of the World Expo 2017 Kazakhstan, is held for the first time in the Republic of Kazakhstan.

The purpose of this exhibition is for people to enjoy and understand the world art treasures – the Terracotta Army of Qin Shihuang, the first emperor of Qin Dynasty.

Since that day the Museum of Terracotta Army opened in public, many politicians, historians and important figures in the world have been there for a visit. Today, it’s such a very valuable opportunity for the Kazakhstan people and the guests from afar to visit the Terracotta Army here.

This exhibition shows us more than 50 fine works of historical relics, including pottery figures, bronze weapons, eave-tiles, living utensils and jewelry made of gold and silver.

The Terracotta Army consists of almost 8,000 pieces of pottery figures of warriors and horses in life-size, and chariots made of bronze or wood (with the other funeral things), unearthed from the mausoleum of the First Emperor of Qin, or Qin Shihuang, near Xi’an City, China.

Each of the pottery figures is a work of art, which were made by the Chinese artisans by hand with various methods and tools that time. Figurines were different in shape with different ranks. Here we will see the pottery figures of various soldiers and officers, and chariots and etc..

The Terracotta Army was made in obedience to the special order issued by the First Emperor of Qin, and now it is put on *The Protection List of World Cultural Heritage* by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), and known as “the Eighth Wonder of the World”.

Minister of Culture and Sport of the Republic of Kazakhstan

Arystanbek Mukhamediuly

Выступление 1

Дорогие друзья!

Впервые в Казахстане в рамках Международной специализированной выставки «Астана ЭКСПО-2017» в Национальном музее проходит выставка «Терракотовая армия императора Цинь Шихуанди из Китая».

Выставка проводится с целью ознакомления с шедевром мирового искусства – терракотовыми воинами армии императора Цинь Шихуанди.

С момента открытия терракотовой армии ею любовались политические, исторические, общественные деятели и знаковые люди всего мира, и все без исключения были восхищены этим произведением искусства. Теперь такой уникальный шанс появился у жителей и гостей Казахстана.

На выставке представлены около 50 археологических предметов: глиняные статуи воинов, предметы оружия, черепица, посуда, золотые и серебряные украшения.

Терракотовая армия – это 8 000 полноразмерных глиняных статуй китайских воинов и их лошадей, найденные рядом с мавзолеем императора Цинь Шихуанди около города Сиань.

Каждая фигура является произведением искусства, ведь выполнялись они вручную, с использованием различных видов техники и инструментов. Все воины отличаются не только визуально, но разделены и по рангам. Здесь можно увидеть рядовых солдат, командиров и конские боевые колесницы.

Терракотовые воины императора Цинь Шихуанди изготовлены специально по его приказу в 210-209 годах до нашей эры. Памятник включен в список Всемирного наследия ЮНЕСКО, а также признан восьмым чудом света.

**Министр культуры и спорта Республики Казахстан
Арыстанбек Мухамедиулы**

致辞二

亲爱的观众们：

“2017年阿斯塔纳世界博览会”即将在哈萨克斯坦共和国举办。为迎接此次盛会，“烈烈秦风——中国秦始皇兵马俑文物展”将首次在哈萨克斯坦共和国国家博物馆举办。在此，请允许我对展览所涉及的历史背景做一个简单介绍。

1974年，在中国的陕西省西安市附近，即伟大的“丝绸之路”的起点城市，出现了20世纪考古学上的一个重大发现——兵马俑，后来成为举世闻名的秦始皇兵马俑。

地下埋藏的兵马俑有8000多件，战车有90多辆。这些都是秦始皇的军队，它们获得了为秦朝第一位皇帝——秦始皇（前259—前210年）陪葬的殊荣，其陵墓位于兵马俑以西1.5千米处。

居住在附近的农民杨志发在务农时意外地发现了这些陶俑。它们是秦始皇的第一个军阵，也是最重要的一个军阵，共约有6000件陶俑。后来，在1980年，考古学家们发现了由2000件陶俑组成的第二个军阵，1994年又发现了军阵的总指挥部。

这些士兵组成了气势恢宏的军阵，每一个军阵由很多排士兵组成，每一排又由4名士兵组成，它们在11个过洞里排列成38路纵队。每一个军阵的第一排为首领和参谋，其后是骑兵、步兵和准备射箭的弓箭手，再后面是双轮战车和驾驶战车的御手俑。他们所有人都时刻准备着冲锋陷阵。每个过洞立面都由木柱支护，顶部由覆盖草席的木板封顶。之后，为了保护始皇帝的陵墓不受盗墓贼的破坏，所有这些都深埋于地下。其他贵族类似的陪葬物有器物和马车，但是没有陶俑。这一点，我们哈萨克斯坦的考古学家们也发现了。

为了免受“不速之客”的侵袭，巨大的兵马俑被埋藏于陵墓中，在约两千年的时间里得到了完好的保存，直至被人们发现。兵马俑坑的士兵和马车在当时中国的很多地方都可以制造。比如马在骊山附近制造，很可能是为了方便运输。陶马大约有200千克重，而陶俑约135千克重。陶俑制作得非常精致，可见当时的制作工艺非常精湛。在所有的这些陶俑中，我们找不到完全相同的两张脸，因为就没有完全相同的两张脸，它们表现了这个国家的民族多样性。这些陶俑中不仅有汉人，还有突厥人、维吾尔族人和藏族人等。铠甲、武器和战靴制作的精度都非常不可思议。匠人们将制作好的陶俑放在温度至少有1000℃的炉火中烧制，然后艺术家们给陶俑涂上天然的颜料——今天还能依稀看到褪了色的颜料。然而随着时间的流

逝，颜色也逐渐地消退。为此，专家们找到了一个正确的解决方法——在陶俑被发掘出土后，将陶俑表面的彩绘提前处理，然后放入具有潮湿微环境的容器中，容器中的温湿度与陶俑出土时的温湿度相近。

兵马俑的出土为人们研究中国古代的物质文明和精神文明提供了大量的材料，同时也为我们拓宽关于彼时宗教和信仰及军阵构成规则的认知提供了可能，使得我们能够更加明确地研究和讨论那一时期军事装备的构造特点。

今天，在西安附近的秦始皇帝陵的三个兵马俑坑上，建造了三座大型的展厅，为中国的第一位皇帝——秦始皇的军队抵御着恶劣的天气和盗墓贼。

兵马俑的发掘工作直至今天还在持续进行，且无法预见什么时候才能最终完成。在这段时间里，考古学家们得到了大量的发现，如发现了青铜马车上的青铜马。

据考古学家们推测，在陵墓建造的近40年里，约有70万名工匠参与了兵马俑的制造。

与伟大的长城和少林寺一样，中国的兵马俑也是世界上最著名的景点之一。

1987年，秦始皇兵马俑被联合国教科文组织列入《世界遗产名录》。

最后，我想对所有参与此次展览的工作人员表示祝贺，特别是本次展览的组织者们，祝贺你们成功地举办了我们两个国家——中国和哈萨克斯坦文化领域的盛会！

我坚信，这个在“2017年阿斯塔纳世界博览会”框架下举办的持续三个月之久的文物展览，将引起哈萨克斯坦人民和国外游客极大的兴趣和参观热情。它将为我们揭开遥远时期的伟大秘密，并为我们营造一个难以忘怀和神秘莫测的气氛。

本次在哈萨克斯坦国家博物馆举办的“烈烈秦风——中国秦始皇兵马俑文物展”成功地延续了新世纪哈萨克斯坦博物馆和世界著名博物馆之间的文化交流。

哈萨克斯坦国家博物馆馆长

塔伊马噶姆别托夫·扎肯·科扎赫梅托维奇

Директордың сөзі 2

Қымбатты келушілер!

Қазақстанда тұңғыш рет Ұлттық музейде Халықаралық мамандандырылған «Астана ЭКСПО-2017» көрмесінің ауқымында Қытай императоры Цинь Шихуандидің бірегей терракота әскері көрмесі өтеді. Оның тарихына қысқаша шолу жасауға рұқсат етіңіздер.

1974 жылы Қытайдың Ұлы Жібек жолы басталған Шэньси провинциясында, Сиань қаласының маңында XX ғасырдың көрнекті археологиялық олжасы – қыш жауынгерлер және олардың аттары, арбалары ашылды, кейіннен ол Цинь Шихуанди императорының терракота әскері деп аталды.

Жерасты жерленген орнынан қытай жауынгерлері мен олардың аттарының кемінде 8 000-ден астам терракот мүсіндері, 90 жауынгерлік арба – бүкіл дерлік императорлық армия табылды. Олар Цинь әулетінің ж.с.д. 259-210 жылдардағы алғашқы императоры – Цинь Шихуандимен бірге жерлену құрметіне ие болды, оның бейіті осы жерден 1,5 шақырым қашықтықта жатыр.

Шаруа Ян Жи Ван шаруашылық жұмыстары барысында қыш жауынгерлерді тапты, алғашқы, Цинь Шихуандидің басты жауынгерлік қатарының үстінен шығудың сәті түсті, онда шамамен 6 000 терракот мүсіндер болды. Кейіннен 1980 жылы археологтар 2 000 мүсінмен екінші колоннаны аршып алды, ал 1994 жылы бас штаб – жоғарғы әскер бастықтары жиналған жер табылды.

Жауынгерлер ұзын түзу қатарлармен көптеген сап түзеп тұр, олардың әрқайсысы 4 адамнан негізгі қатар әскерлері 11 колонна құрған және 38 колонна қабырғамен бөлінген. Алғашқы жауынгерлік қатарда әскери басшылар мен кеңесшілер, олардан кейін атты әскер, жаяу әскерлер, садақшылар бар, олар жебені ату үшін тізерлеп отыр, содан кейін ат жегілген жауынгерлік арбалар қатар түзеген. Олардың бәрі де кез келген уақытта ұрысқа кіруге әзір. Жерлеу камералары ағашпен қапталған. Үстіне ағаш діндері салынып, жөкемен өріліп жабылған. Қайтыс болған императорды қаскүнемдерден және тонаушылардан қорғау үшін бұлардың бәрі терең көмілген. Атақты адамдарды осылайша аттарымен және ыдыс-аяқтарымен көму Қазақстанда да бар екенін археологтар анықтады, бірақ оларда қыш мүсіндер жоқ.

Орасан зор терракот армиясы бейітті шақырылмаған «конақтардан» қорғауы тиіс болды, ол 2 000 жыл бойы, ашылғанға дейін бұл міндетті мінсіз орындады. Қытайда аттар мен терракот армиясының жауынгерлері әртүрлі аудандарда жасалды. Мысалға, жылқылар Лишан тауының қасына қойылды, бұл сірә, тасымалдауды оңайлату үшін қажет болған шығар. Жылқылардың салмағы шамамен 200 келі, ал жауынгерлер мүсіні 135 келінің төңірегінде. Терракот жауынгерлер өте тамаша зергерлікпен жасалған, оларды жасаушылар өз ісін абыроймен атқарды. Бүкіл әскердің ішінде бір-біріне ұқсайтын бірде-бір адам жоқ. Олар қытай империясының көпұлтты келбетін бейнелейді, олардың арасынан қытайлықтарды ғана емес, түркілерді, ұйғырларды, тибеттіктерді және көптеген басқа ұлт өкілдерін көруге болады. Киім және шаш кою үлгілері сол кезге сәйкес келеді. Қару-жарақтары, аяқ киімдері тамаша дәлдікпен жасалған. Дайын мүсіндер 1000 градустық температурада күйдірілген. Бұдан кейін суретшілер оларды табиғи бояулармен бояған, Кейбір сыры оңған жерлерін қазір де көруге болады. Бірақта уақыт өткен сайын бояулар көрінбей кетеді. Сондықтан да мамандар дұрыс шешім тапты – мүсіндер жерден қазып алғанға дейінгі температуралық-ылғалды микроклиматқа мүсіндерді контейнерге батырды.